

Oponentský posudek disertační práce.

Filip Kasl: Fortifikace a těžba (168 stran textu, 82 příloh).

Před pět dále do podkapitol dělených kapitol předkládané práce (1 Vývoj výzkumů sledované kategorie lokalit, 2 Opevněné lokality spojované s těžebními aktivitami, 3 Testování hypotézy v rámci celých Čech, 4 Studium sledovaných lokalit ve vybraných oblastech, 5 Interpretace) předstupuje Úvod a uzavírá Závěr, za kterým následují resumé v angličtině a němčině. Soupis 82 příloh chybí, ačkoliv nelogické členění na obrázky 1-7, mapy 1-3 (jiné zařazeny mezi obrázky), tabulky 1-3, grafy 1-14 a obrázky 8-62 si „průvodce“ vyžaduje (v obr. 6 není uveden význam žluté barvy, na mapě nejsou hranice krajů, uvedené v textu).

Hned od Úvodu doktorand sídla, se kterými dále pracuje, označuje jako hrady, aniž by uvedl, jak tento pojem chápe. V případě chápání hradu jako pojmu minulého dynamického systému je ovšem užití chybné.

Práce nejprve testuje hypotézu o spojení zvolených lokalit s dolováním nebo s prospekci v rozsahu celých Čech (kapitola 3). Výběr je proveden podle tří kritérií: 1/ lokalita není zachycena v dobových písemných pramenech, 2/ není situována v intravilánu vesnic, 3/ sestává z jednoho dílu.

Užitý postup s vrstvami GIS pro celé území Čech je dle mého názoru velmi zavádějící. Vztah studovaných lokalit k předkládaným znakům jednotlivých vrstev je, s ohledem na „hrubé“ vymezení, nezachytitelný.

Na straně 20 uvádí autor hypotetické funkce lokalit: (a) panská sídla neznámých šlechtických držitelů, (b) zajištění šlechtických panství či klášterních dominií, (c) strážní body na zemských stezkách, (d) kontrola a ochrana hornických aktivit. Existuje však řada dalších možností (refugia-Sloup; sídla posthusitských komunit-Drábské světničky, Klamorna, Hynšta, Staré Hrady, Kozlov-Chlum, Starý Kokořín, Nedamy; lovecká sídla-Drábovna; středověké pevnosti (refugia výhradně šlechty a její družiny)-Ronov, Ralsko).

Poloha kláštera pro jeho případnou důlní aktivitu na jeho majetku (str. 24) nemá valného významu, neboť majetky klášterů bývají od sídla často značně vzdáleny. Není-li vyznačeno jeho panství (které se ovšem v čase mění) lze je tak jen stěží zachytit v souvislosti s těžební aktivitou kláštera. Platí to především pro vzdálenější majetky, kde domnívám se, byla kontrola a ochrana potřebnější.

Přesná znalost osy komunikací není pro vztah k sídlu tak důležitá, jak doktorand předpokládá, neboť se osy měnily a to v některých případech výrazně. Např. komunikace přes

Krušné hory se měnily jak dokládá městská síť v podkrušnohoří (J. Tomas: Základní rysy vývoje v severních Čechách. In: Dějiny měst a jejich současnost, 23-35, Litoměřice 1979. str. 29).

V důsledku opomenutí analýzy a její zařazení do deskripce se situace stává značně nepřehlednou a dochází k řadě chyb: str. 29 (*Využity budou deskripce dichotomické a nominální*) Deskripce může být verbální, grafická, ne však dichotomická a nominální. Takové jsou stupnice, užitá při deskripci. Vedle nich je navíc užitá neuvedená stupnice kardinální (datace, nadmořská výška, velikost plochy); str. 32 Umístění (*A – Rovina, údolí B – Přírodně hájitelná poloha C – Extrémně výšinná*) Poloha je velmi subjektivní a C nepatří do stejné stupnice (extrémně výšinná poloha je současně přírodně hájitelná); Tvar (*C – tvar determinovaný výchozem podloží*). Nepatří do stejné stupnice (tvar může být A1-B5 a současně determinovaný podložím); str. 33 Vnější ohrazení Nejsou stanoveny kvality; str. 34 (V žádném ze zaznamenaných případů nebyl zjištěn více než jeden věžovitý objekt) Čím se při pouhém dochování základů liší věž od jiné, např. přízemní stavby?; str. 35 Vztahy k těžbě Nejsou stanoveny kvality;

Vhodné území má pouze jedno řešení ANO. Za jakých podmínek je voleno něco jiného a co? V kapitole 3.4 SOUPIS LOKALIT (str. 36-73) je zjevně chybně hodnoceno toponymum. V případech, které znám není míněn důl jako horní dílo, ale důl jako údolí. U Kyjovského hrádku (str. 57) je Dlouhý důl míněn jako dlouhé údolí, nikoliv jako Dlouhé důlní dílo. Jsou zde ale jiné toponomastické doklady (Eisengruben, Goldloch, Goldfluss, Khawhaus). Podobně tomu je i u ostatních sídel v Českém Švýcarsku (Chřibský hrádek s. 55; Vlčí hrádek s. 70).

V závěru 3 kapitoly nepřekvapí při dataci existence sledovaných sídel především ve 13. století, neboť asi koreluje s podmínkou pro zařazení do této skupiny (sídla nezapsaná v písemných pramenech) ani korelace typu šíjového příkopu a ostrožné polohy, které jsou podmíněny vzájemnou vazbou (Šíjový příkop může chránit pouze sídlo na ostrožně).

Ve druhé části (kapitola 4) práce sleduje dva cíle ve dvou mikroregionech (1/ z jihozápadního Podbrdská – Spálenopoříčska je zvoleno Kokšínské polesí, 2/ Radečská vrchovina). První z cílů je zaměřen na vztah mezi zvolenými opevněnými lokalitami a důlní činností, druhý pak na rekonstrukci historické kulturní krajiny.

Překvapivé je nepropojení kapitoly 3 a 4, kde se vybrané opevněné lokality ve více než 50 % neshodují (v kapitole 3 nejsou zařazeny lokality Kokšín, Babská skála, Březina a Radeč).

Z termínů, užívaných při deskripci jsou definovány pouze čtyři (prospekční jáma, kumulace jam, těžební areál a povrchová těžba), zatímco ve skutečnosti je jich užití výrazně

více (např. kamenná platforma, recentní odvodní žlab, terénní zářez, úvoz, milíř, propadlina, svazek úvozů, ...). Definice by měly vymezit ideální podobu stopy a její variační šíři a tím hranice, oddělující jednotlivé skupiny od sebe. Pro první mikroregion doktorand eviduje v terénu 172 stopy, pro druhý 595 stop ve dvou plochách (A – 190, B – 405).

Vyhodnocení stop je na úrovni možností rekognoskace terénu, v některých případech tuto hranici překračuje. Podle předloženého vyhodnocení práce neprokázala ani nevyloučila vztah mezi opevněným sídlem a důlní činností. Důvod můžeme pravděpodobně hledat v chybně zvolených územích, která dovolují řadu dalších možných aktivit.

V Závěru překvapí návrh hypotézy, že „... studované lokality vznikly v souvislosti s hornickým „boomem“ v průběhu 13. století. Jejich poměrně krátká existence byla způsobena rychlým vyčerpáním kvalitních rud, případně značně nestabilní politickou situací vládoucí v Čechách v období vrcholného středověku zejména v 15. století“ (str. 158). Ona poměrně krátká existence tak mezi 13. a 15. stoletím trvala minimálně 100 let.

Po formální stránce se práce jeví jako poněkud zmatečná s řadou drobných chyb (Např. str. 4: *historička umění D. Menclová*, Dobroslava Menclová nebyla historička umění, ale architektka, tehdy s titulem ing.; str. 5: *Sedmisvazkové dílo Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, není pro obor kastelologie velkým přínosem*, především proto, že chybí poznámkový aparát; str. 5: *F. Prostředník* je Jan; str. 6: *L. Svoboda* není z Prahy, ale z Rokytnice v Orlických horách; str. 5: *Na Moravě nelze vedle Z. Měřinského, J. Kohoutka, M. Plačka* opomenout V. Nekudu, J. Ungera; str. 31: *Výběh ze svahu* správné označení je spočinek; str. 32: *A1 – pravidelný kruh ... B1- nepravidelný okrouhlý tvar... B5 – nepravidelný trojúhelník* co je pravidelný a co nepravidelný tvar. Může být nepravidelný čtverec nebo obdélník?)

S ohledem na uvedené nedostatky považuji disertační práci Mgr. Filipa Kasla za problematickou. Její konečné hodnocení doporučuji řešit na základě posouzení obhajoby.

doc. PhDr. František Gabriel, Ph.D.